

Asia:**Lausunto oikeusministeriölle arviomuistiosta nimilain uudistamisesta**

Kiitos mahdollisuudesta tulla kuulluksi tässä sateenkaariperheidenkin osalta tärkeässä lainsäädäntöhankkeessa. Sateenkaariperheet ry esittää seuraavat huomiot muistiosta.

Uudistuksen lähtökohdat

- Lapsen edun tulee olla nimilain keskeinen lähtökohta, kun on kyse lapsen omasta etu- tai sukunimestä.
- Lapsen etu tulee huomioida kuitenkin nimenomaan yksilökohtaisesti, kuten YK:n lapsen oikeuksien sopimus edellyttää. Lain tulee kyetä huomioimaan myös sukupuoltaan epätyypillisesti ilmentävien lasten ja erilaisissa (sateenkaari)perhetilanteissa elävien lasten yksilöllinen etu.
- Nimilain uudistamisen keskeiseksi lähtökohdaksi tulee nostaa ihmisten vapaus valita itselleen ja lapselleen mieltymystensä mukainen etu- ja sukunimi. Muiden tavoitteiden painoarvoa tulee pienentää entisestä, kuten nimen muuttumattomuutta ja perheen nimiyyhteyttä. Osasta tavoitteita voidaan harkita luovuttavan kokonaan, kuten sukunimisuoja ja kotimaisen nimikäytännön suoja.

Etunimistä

- Etunimien, samoin kuin henkilötunnuksen, sukupuolisidonnaisuuden kirjaamisesta väestötietojärjestelmään tulee pitkällä aikavälillä luopua. Vaikka kokemus omasta sukupuolesta on useille ihmisille merkittävä seikka, tiedolla henkilön sukupuolesta ei ole juuri koskaan hallinnollista merkitystä. Esimerkiksi Etene on juuri ottanut kantaa henkilötunnuksen sukupuolisidonnaisuuteen liittyen antamassaan lausunnossa koskien intersukupuolisten lasten hoitoja ja asemaa.
- Vaikka toistaiseksi haluttaisiin pitäytyä nykykäytännössä, jonka mukaan vastasyntyneelle ei voisi antaa hänen juridisen sukupuolensa vastaisesti sukupuolittunutta etunimeä, iältään yhtään vanhempien lasten ja nuorten osalta pitää voida harkita juridisen sukupuolen vastaisesti sukupuolittuneen etunimen hyväksyminen joko vanhempien tai lapsen hakemuksesta, ilman nykyistä edellytystä hakeutumisesta sukupuolen korjaukseen tähtääviin tutkimuksiin.
- Täysi-ikäisten ja tahtonsa itsenäisesti ilmaisemaan kykenevien alaikäisten osalta etunimen vaihtaminen juridisen sukupuolen vastaisesti sukupuolitettuun nimeen tulisi voida olla mahdollista ilmoitusmenettelyllä.
- Nuorempien lasten osalta kyseeseen tulisi todennäköisimmin hakemusmenettely, jossa lapsen etu olisi kyettävä perustelemaan konkreettisesti. Nimilautakunnan olisi voitava puoltaa hakemusta, jos se on perusteltua kyseisen lapsen edun näkökulmasta, vaikka lapsi ei olisikaan hakeutunut sukupuolen korjaamiseen tähtääviin tutkimuksiin.
- Etunimien sukupuolittuneisuus on nykyisellään selkeää useiden pitkään käytössä olleiden, yleisten nimien kohdalla, mutta käytössä on myös nimiä, joita on molempien juridisten

sukupuolten edustajilla. Näitä nimiä syntyy tulevaisuudessa entistä enemmän, eikä niiden sukupuolittamiseksi tule tehdä aktiivisia toimia. Vaikka osaa nykyisistä nimistä päädyttäisiin pitämään nimilaisilla sillä tavoin sukupuolitettuina, että niitä ei voisi antaa kuin tietyn juridisen sukupuolen vastasyntyneille, nimiä ei tulisi pitää tällä tavoin sukupuolittuneina kovinkaan heppoisin kriteerein. Vain kaikista selkeimmin sukupuolittuneet nimet tulisi rajata yhden sukupuolen käyttöön, jos tällaista rajausta välttämättä halutaan tehdä. Uusien ja uudelleen käyttöön otettavien nimien osalta ei pitäisi pyrkiä lainkaan sukupuolittamiseen, vaikka aikaa myöten osoittautuisikin, että nimeä on annettu enemmän toiselle juridiselle sukupuolelle kuin toiselle. Näin edetään hiljalleen kohti tavoitetta jättää sukupuolimerkintä pois henkilön väestötiedoista. Missään nimessä ei siis tule luoda mekanismeja, jotka tulevaisuudessa sukupuolittavat tällä hetkellä sukupuolituksen ulkopuolelle jääneet nimet.

Sukunimistä

- Rekisteröidystä parisuhteesta annetussa laissa oleva rajoitus, jonka mukaan rekisteröityyn parisuhteeseen ei sovelleta nimilain säännöksiä puolison sukunimestä, tulee poistaa. Se asettaa ihmiset keskenään eri asemaan seksuaalisen suuntautumisen perusteella ilman hyväksyttävää syytä, ja on siten perustuslain vastainen. Se asettaa myös lapset keskenään eri asemaan heidän vanhempinsa liittyvistä syistä, mikä on Suomen sitovan YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen vastaista.
- Adoptiolapsia koskevaa säätelyä tulee tarkentaa ottamalla huomioon perheen sisäinen adoptio, kuten arviomuistiossakin ehdotetaan, mutta sellaisella erolla perheen ulkopuoliseen adoptioon verrattuna, että perheen sisäisen adoption kohdalla vanhempien on voitava päättää lapselle annettavasta sukunimestä ilmoitusmenettelyllä. Nykysäännöksen mukaan lapsi saa oletusarvoisesti adoptiovanhempansa nimen, ja vain tuomioistuimen päätöksellä lapsi voi säilyttää oman sukunimensä. Perheen sisäisessä adoptiossa tämä käytäntö ei sovellu oletukseksi.
- Ehdotus yhdistelmä-sukunimen ottamisesta käyttöön Suomessa on kannatettava, koska se mahdollistaa yhtä aikaa ihmisten valinnanvapauden ja perheyhteyden ilmaisemisen nykykäytäntöä paremmin ja monipuolisemmin.
- Vanhempien mahdollisuutta valita lapselleen sukunimi ei pidä rajoittaa tarpeettomasti, esimerkiksi vaatimuksella, että lapsella tulee olla sama sukunimi kuin vanhemmilla. Monimuotoiset perhetilanteet perustelevat monen muunkinlaisia nimiratkaisuja, joiden voidaan todeta olevan lapsen edun mukaisia. Lapselle pitäisi voida antaa sama sukunimi kuin sisaruksilla tai esimerkiksi lapsen juridisesta vanhemmuudesta luopuvalla tosiasiallisella vanhemmalla, esimerkiksi uusperheessä tai niin kutsutussa apilaperheessä, jossa lapsella on alusta asti useampi kuin kaksi tosiasiallista vanhempaa. Jos sukunimisuojasta luovutaan, ei lapsen saamalle sukunimelle olisi tarvetta asettaa tällaisiakaan reunaehtoja. Jos sukunimisuojassa pysyttäytyään, täytyy säännellä mahdollisimman laajasti, mikä sukunimi lapselle voidaan antaa, ottaen huomioon monimuotoiset perhetilanteet.
- Lapsen sukunimen muuttamista koskevissa pykälissä pitää huomioida samaa sukupuolta olevien vanhempien tilanteet, ja korjata säännösten kieli huomioimaan, että lapsella saattaa olla kaksi samaa sukupuolta olevaa vanhempaa.
- Uuden sukunimen hyväksymiselle laissa mainittavat erityiset syyt liittyen perhesuhteiden muutokseen, tulee uudistaa perusteellisesti. Säännösten pitää kannustaa nimilautakuntaa huomioimaan perhe-elämässä tapahtuvat muutokset. Avoliittotilanteissa sovellettu

nimilautakunnan linjaus on hyvä kirjata lain tasolle, mutta linjaus on tarpeettoman tiukka. Avopuolisoiden pitäisi voida ottaa toistensa sukunimi myös silloin, kun heillä ei ole yhteistä lasta, tai silloin kun yhteinen lapsi on, mutta vanhemmat eivät asu yhdessä. Muissakin perhetilanteissa pitäisi toimia mahdollisimman sallivasti silloin kun perheenjäsenet toivovat voivansa ottaa toistensa sukunimiä omaan käyttöön.

- Väärin perustein isäksi vahvistetun miehen (tai tulevaisuudessa myös äidiksi vahvistetun naisen) oikeudesta vaatia lapsen sukunimen muuttamista takaisin entiseksi nimeksi täytyy luopua. Päätös lapsen sukunimestä tässä tilanteessa tulee tehdä ainoastaan kyseisen lapsen edun näkökulmasta.

Menettelyt

- Ilmoitusmenettelyä tulee lisätä huomattavasti nykyisestä, myös juridisen sukupuolen vastaisesti sukupuolittuneiden nimien osalta, kuten aiemmin jo nousi esille.
- Ilmoitusmenettelyä ei ole tarvetta rajata yhteen ilmoitukseen nimeä kohden. Myös seuraavat nimenmuutokset voidaan tehdä ilmoitusmenettelyssä.
- Lausuntopyynnöt nimilautakunnalle tulee minimoida, kuulusmenettelystä tulee luopua ja kokonaiskäsittelyaika täytyy lyhentää.
- Uudisnimien käsittelyn keskittäminen nimilautakunnalle voi olla tarkoituksenmukaista, kunhan käytäntö muuttuu sen myötä sallivammaksi, ei vain yhtenäisemmäksi. Erityisesti uudisnimiin, jotka eivät ole perinteisesti sukupuolittuneita, tulee suhtautua myönteisesti.

Lisätietoja antaa:

Juha Jämsä
toiminnanjohtaja
044 997 1956
juha.jamsa@sateenkaariperheet.fi

Sateenkaariperheet ry on vuonna 1997 perustettu lastensuojelu- ja perhejärjestö. Se toimii Suomen sateenkaariperheiden lasten ja vanhempien sekä perhettä suunnittelevien ja vanhemmuudesta kiinnostuneiden ihmisten kontaktifoorumina, vertaistuen tarjoajana, oikeuksien puolustajana, tiedonvälittäjänä ja edunvalvojana sekä perheiden kanssa työskentelevien ammattilaisten kouluttajana.

Sateenkaariperheet ry haluaa kiinnittää huomiota siihen, että erilaisten perheiden näkökulma tulee lähtökohtaisesti aina huomioida lainsäädäntötyössä, jotta uudistettavat käytännöt huomioivat kaikki lapset ja perheet. Perheiden monimuotoisuutta edustaa yksittäisten perhejärjestöjen lisäksi Monimuotoiset perheet -verkosto, jonka asiantuntemus on lainsäätäjän käytettävissä. www.monimuotoisetperheet.fi

